

УДК 351.74-049.5(477)»364»
DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.26.21>

Мельковський О.В.

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та правоохоронної діяльності
Запорізький національний університет*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄНОГО СТАНУ

На даний час правоохоронні органи української держави продовжують виконувати свої функції в складних умовах дії воєнного стану. Як відомо, згідно Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24 лютого 2022 року в Україні продовжено дію режиму воєнного стану.

Зазначені умови дії воєнного стану є нестандартними для функціонування будь-яких правоохоронних структур, діяльність яких при їх започаткуванні та формуванні основних принципів передбачала умови мирного часу.

Воєнний стан визначають як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Військовому командуванню разом з військовими адміністраціями, органами вико-

навчої влади, правоохоронними органами та за участю органів місцевого самоврядування поставлено завдання запроваджувати і здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи правового режиму воєнного стану, реалізовувати повноваження, необхідні для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності [1].

Таким чином, на правоохоронні органи країни, і перед усім на працівників Національної поліції, продовжують покладатися додаткові завдання щодо забезпечення безпеки держави та всього суспільства в умовах триваючих бойових дій. При цьому, правоохоронці продовжують виконувати передбачені Законом України «Про Національну поліцію» основні функції щодо охорони громадського порядку та боротьби зі злочинністю.

У зазначений, особливий за своїм правовим змістом період, працівники правоохоронних органів вимушені виконувати деякі функції які відсутні в мирний час. Відповідно, в наявності присутні загрози як фізичній безпеці кожного співробітника правоохоронного органу так і всій діючій системі в цілому. У зв'язку з чим під час виконання службових завдань питання забезпечення особистої безпеки співробітників, та безпеки всієї правоохоронної системи (у широкому сенсі) набувають особливу актуальність.

На нашу думку, на сучасному етапі історичного розвитку правоохоронної системи існує необхідність визначити можливі шляхи вирішення питань щодо забезпечення безпечної службової діяльності працівників правоохоронних органів. Проблема безпечної діяльності в умовах дії воєнного стану є достатньо актуальною та потребує особливої уваги як з боку держави так і в сенсі проведення наукового дослідження.

Слід зазначити, що у теоретичному плані безпека являє собою комплексну соціально-правову категорію, що розуміється як стан певної захищеності об'єкта від різноманітних загроз, як внутрішнього так і зовнішнього характеру. Безпека як одна з головних функцій державної правоохоронної системи як правило розглядається як напрямок діяльності її службовців із забезпечення безпеки різних об'єктів правового захисту, насамперед від загроз кримінального та адміністративно-деліктного характеру. Серед об'єктів, що підлягають захисту від такого виду загроз, можуть виступати як зовнішні по відношенню до державної правоохоронної служби об'єкти (інтереси особистості, суспільства, держави), так і інтереси забезпечення внутрішньої безпеки самої правоохоронної системи.

Зовнішнє функціональне середовище забезпечення безпеки є достатньо широким і охоплює значне коло суспільних відносин у різних напрямках, у тому числі діючих в теперішній час воєнній загрозі. Окремо слід назвати і галузеві напрями забезпечення безпеки, які належать до компетенції Національної поліції, тобто системи діяльності державного органу який забезпечує громадський порядок, громадську безпеку та протидіє злочинності.

До найбільш розповсюджених функцій поліцейських структур відносяться профілактика та розкриття кримінальних та інших правопорушень, охорона різних об'єктів, підтримка порядку в громадських місцях, регулювання дорожнього руху, здійснення адміністративного контролю та нагляду в різних сферах діяльності, виконання рішень держав-

них органів діючих в умовах воєнного стану. Зокрема у сучасний період Національна поліція забезпечує стабілізаційні заходи на деокупованих територіях, а також здійснює взаємодію з військовими адміністраціями та іншими суб'єктами сектору безпеки та оборони на всій території держави.

Як відомо, у системі правоохоронних органів функції забезпечення безпеки системи, працівників та членів їх сімей покладаються на підрозділи внутрішньої (або особистої) безпеки.

Зазначені структури здійснюють прогнозування, виявлення, аналіз та оцінку реальних та потенційних загроз внутрішній безпеці будь-якої системи правоохоронних органів України.

Крім того їм надається право проводити відповідні оперативно-розшукові заходів щодо попередження, виявлення та усунення наявних загроз безпеці та нейтралізації наслідків їх прояву. На даному етапі важливою функцією залишається координація дій та участь у заходах щодо виявлення, попередження, документування та припинення протиправних посягань на життя та здоров'я співробітників правоохоронних органів при виконанні ними службових обов'язків.

У додаток до зазначених функцій підрозділами внутрішньої безпеки також здійснюється забезпечення інформаційної безпеки, здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності та захисту державної таємниці.

Слід також звернути увагу на питання забезпечення безпеки діяльності самих підрозділів внутрішньої безпеки та її працівників, оскільки протидія щодо них також має місце у реаліях сьогодення.

Таким чином роль підрозділів внутрішньої безпеки у забезпеченні загальної безпеки правоохоронних структур в період дії воєнного стану не втрачає своєї актуальності та вочевидь набуває нових особливостей, характерних для стану війни.

У зв'язку з продовженням дії воєнного стану до діючого законодавства внесено значну кількість змін, які регулюють функ-

ціонування правоохоронних органів в період воєнного стану.

Слід зазначити що більшість змін направлені на підвищення безпеки діяльності співробітників Національної поліції. Зокрема до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» додано найбільше змін, як результат – коло повноважень поліцейських значно розширилося. Поліцейські отримали наступні повноваження:

- здійснювати прийом екстрених викликів за скороченим телефонним номером 102;

- за письмовим запитом в установленому законом порядку безоплатно отримувати від органів держави та територіальних громад, юридичних осіб державної форми власності, інформацію необхідну для виконання повноважень та завдань поліції, у тому числі стосовно військовополонених, у тому вигляді та тій формі, яка зазначена в запиті. Суб'єкти, яким адресовано такий запит, зобов'язані протягом 3 днів, або в разі неможливості – протягом 10 днів, надати відповідь на запит або повідомити про причини, що перешкоджають надати таку відповідь;

- здійснювати конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охороняти їх у залі суду. Перелік установ, до яких здійснюється конвоювання, визначається МВС;

- утримувати в передбачених законом випадках в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних чи адміністративних правопорушень; осіб, стосовно яких застосовано запобіжний захід тримання під вартою; осіб, підданих адміністративному арешту; обвинувачених та засуджених;

- у межах компетенції здійснювати розмінування, що має оперативний характер (виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів, щодо яких є підстави вважати, що вони є предметами, знаряддями чи засобами вчинення

адміністративних або кримінальних правопорушень);

- організовувати роботу з надання, позбавлення та підтвердження допуску поліцейських до проведення спеціальних вибухотехнічних робіт;

- здійснювати техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, в тому числі пов'язаної з пожежами та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху;

- здійснювати представництво та забезпечувати виконання зобов'язань України в Інтерполі та виступати як Національне центральне бюро Інтерполу;

- здійснювати співробітництво з Європолом та діяти як Національний контактний пункт між компетентними органами України та Європолом;

- організовувати взаємодію правоохоронних органів та інших державних органів України з Інтерполом та Європолом, а також компетентними органами інших держав з питань, що належать до сфери діяльності Інтерполу та Європолу;

- здійснювати збирання біометричних даних осіб;

- здійснювати адміністративний нагляд.

Окрім цього, допускається відмова від залучення поліції для проведення виконавчих дій з підстав залучення особового складу територіального органу поліції до припинення групового порушення громадської безпеки та порядку чи масових заворушень під час дії воєнного стану, а також подолання наслідків надзвичайних ситуацій, небезпечних подій, у тому числі аварій, епідемій.

Крім того до статті 42 Закону також внесено відповідні зміни. Так під час дії воєнного стану, у разі необхідності відбиття нападу, що загрожує життю чи здоров'ю поліцейського або іншої особи, а також усунення небезпеки у стані крайньої необхідності або при затриманні особи, яка вчинила правопорушення

та/або чинить опір поліцейському, поліцейський має право використати підручні засоби. Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені Законом стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених статтею 43, частинами четвертою та п'ятою статті 45, а також частиною дев'ятою статті 46 цього Закону.

Під час дії воєнного стану у разі застосування поліцейським заходу примусу передбаченого статтею 42 цього Закону стосовно осіб, які здійснюють агресію проти України, та завдання зазначеним особам тілесних ушкоджень, каліцтва, застосування вогнепальної зброї, за наявності можливості, з урахуванням подій на відповідній території, поліцейський усно або за допомогою засобів комунікаційного зв'язку повідомляє свого безпосереднього керівника, який у разі необхідності за можливості повідомляє центральний орган управління поліції та відповідного прокурора [2].

Одним з напрямків безпечної діяльності правоохоронних органів є інформаційна безпека. Цей вид безпеки у діяльності правоохоронців ґрунтується на заходах психологічного впливу та підтримки кожного працівника системи шляхом активного впливу підрозділів психологічної підтримки та позитивного висвітлення їх діяльності в засобах масової інформації.

На наш погляд, у даний період часу на сферу правоохоронної діяльності і зокрема на працівників поліції покладаються додаткові перспективні завдання, пов'язані з ускладненням умов професійної діяльності в післявоєнний період. Як свідчить історичний досвід, закінчення бойових дій пов'язано з припиненням активної діяльності контингенту осіб, які за період дії воєнного стану звикли до вирішення проблемних питань шляхом застосування зброї та фізичного впливу. Про це свідчить історичний досвід як нашої держави так і приклади бага-

тьох держав світу які переживали так званий «після воєнний синдром».

Тому очікування в суспільстві повернення значної кількості колишніх військових до мирних умов існування є актуальним питанням як для держави, так і для керівництва правоохоронних органів. Оскільки забезпечення безпеки кожного окремого громадянина та правоохоронця буде головною метою діяльності правоохоронної системи.

У зв'язку з чим питання забезпечення майбутньої стабільності життя та дотримання правових норм в суспільстві є, та на наш погляд будуть в подальшому, основним завданням правоохоронних органів. Тому забезпечення передусім безпеки кожного правоохоронця, вважаємо є головним перспективним завданням як для керівництва правоохоронних органів так і всього цивілізованого та свідомого суспільства.

Враховуючи зазначені питання, вважаємо що на даний період часу правоохоронні органи та такий їх структурний елемент як Національна поліція потребують підтримки з боку держави шляхом кадрового та матеріально-технічного посилення. Також є актуальним перегляд деяких нормативно-правових актів на підставі яких здійснюється службова діяльність правоохоронців з обов'язковим врахуванням питань особистої безпеки особового складу територіальних підрозділів. Щодо кадрового забезпечення підрозділів МВС України, то на нашу думку є доцільним використання досвіду правоохоронців-учасників бойових дій та демобілізованих військових які за своїми психологічними та професійними якостями відповідають вимогам служби в правоохоронних органах.

Можливе ускладнення умов несення служби працівниками правоохоронних органів є приводом та життєво необхідною потребою для проведення подальших наукових досліджень цих проблем та проведення дискусій з цих питань у суспільстві.

У зв'язку з чим існуючий проект Закону України «Про внесення змін до статті 25

Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» який обмежує до 50 відсотків кількість військовозобов'язаних співробітників правоохоронних органів що підлягають бронюванню є досить дискусійним, оскільки наявні пропозиції можуть завдати певних загроз забезпеченню безперебійної роботи всіх зазначених правоохоронних органів, судів та прокуратури [3].

Висновки. Таким чином, користуючись власним практичним досвідом тривалої служби в системі правоохоронних органів

та враховуючи наявний сучасний стан діяльності правоохоронної системи, вважаємо що в діючий період воєнного стану питанням підвищеної уваги до забезпечення безпеки як всього суспільства України, так і безпечній діяльності правоохоронців повинно приділятися системна увага.

При цьому, обов'язково слід використовувати сучасні наукові підходи, у тому числі враховувати вітчизняний історичний та міжнародний досвід та загальноприйняті цивілізовані цінності світового співтовариства.

Анотація

У статті досліджено вплив на діяльність правоохоронних органів воєнного стану, як особливого правового режиму, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Воєнний стан визначають як особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Визначається, що на правоохоронні органи продовжує покладатися додаткові завдання щодо забезпечення безпеки держави та всього суспільства в умовах триваючих бойових дій. В умовах дії воєнного стану працівники правоохоронних органів вимушені виконувати деякі функції які відсутні в мирний час. Відповідно в наявності присутні загрози як фізичній безпеці кожного співробітника правоохоронного органу та відповідно і всій діючій системі. У зв'язку з чим питання забезпечення особистої безпеки співробітників та безпеки у широкому сенсі, під час виконання службових завдань, для правоохоронних органів набувають особливу актуальність.

Безпека як функція державної правоохоронної служби як правило розглядається як напрям діяльності службовців державної правоохоронної системи із забезпечення безпеки різних об'єктів правової охорони насамперед від загроз кримінального та адміністративно-деліктного характеру. Серед об'єктів, що підлягає захисту від такого роду загроз, можуть виступати як зовнішні по відношенню до державної правоохоронної служби об'єкти (інтереси особистості, суспільства, держави), так і інтереси забезпечення внутрішньої безпеки самої правоохоронної системи. Зовнішнє функціональне середовище забезпечення безпеки є достатньо широкою і охоплює значне коло суспільних відносин у різних напрямках, у тому числі діючий в теперішній час воєнний загрози.

Ключові слова: воєнний стан, безпека, збройна агресія, правоохоронні органи, правоохоронці, забезпечення громадського порядку, загрози безпеці, територіальна цілісність.

Melkovsky O.V. Current issues of security of law enforcement agencies under martial law
Summary

The article examines the impact on the activities of law enforcement agencies of martial law, as a special legal regime introduced in Ukraine or in its individual localities in the event of armed aggression or a threat of attack, a danger to the state independence of Ukraine, its territorial integrity.

Martial law is defined as a special legal regime introduced in Ukraine or in certain localities in the event of armed aggression or a threat of attack, a danger to the state independence of Ukraine, its territorial integrity, and provides for the granting of the relevant state authorities, military command, military administrations and local self-government bodies the powers necessary to avert the threat, repel armed aggression and ensure national security, elimination of the threat to the state independence of Ukraine, its territorial integrity, as well as temporary, due to the threat, restrictions on the constitutional rights and freedoms of man and citizen and the rights and legitimate interests of legal entities, indicating the term of validity of these restrictions.

It is determined that law enforcement agencies continue to be entrusted with additional tasks to ensure the security of the state and the entire society in conditions of ongoing hostilities. Under martial law, law enforcement officers are forced to perform some functions that are absent in peacetime. Accordingly, there are threats to the physical safety of each law enforcement officer and, accordingly, to the entire operating system. In this regard, the issues of ensuring the personal safety of employees and security in a broad sense, while performing official tasks, are becoming particularly relevant for law enforcement agencies.

Security as a function of the state law enforcement service is usually considered as a direction of activity of state law enforcement officials to ensure the security of various objects of legal protection, primarily from threats of a criminal and administrative-delict nature. Among the objects subject to protection from such threats, there may be both external objects to the state law enforcement service (interests of the individual, society, state), and the interests of ensuring the internal security of the law enforcement system itself. The external functional environment of security is quite broad and covers a significant range of social relations in various directions, including the currently active military threat.

Key words: martial law, security, armed aggression, law enforcement agencies, law enforcement officers. ensuring public order, security threats, territorial integrity.

Список використаних джерел:

1. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24 лютого 2022 року.
2. Закон України «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії воєнного стану» № 2118-IX від 15.03.2022 року.
3. Проект Закону України «Про внесення змін до статті 25 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» № 13429 від 26.06.2025 року.

Дата надходження статті: 29.07.2025

Дата прийняття статті: 08.08.2025

Опубліковано: 29.09.2025